

DE EERSTE VONDST VAN DE LICHTGROENE SABELSPRINKHAAN

METRIOPTERA BICOLOR IN NEDERLAND (ORTHOPTERA: TETTIGONIIDAE)

Rob Felix

De laatste decennia is de Nederlandse sprinkhanenfauna drastisch veranderd. Kritische soorten gaan gestaag achteruit, maar allerlei zuidelijke soorten vestigen zich en breiden zich uit. De sikkelsprinkhaan, zuidelijk spitskopje en boomkrekkel zijn hiervan aansprekende voorbeelden. De lichtgroene sabelsprinkhaan *Metriopectera bicolor* behoorde op grond van de verspreiding in België en Duitsland ook tot de kandidaten voor de Nederlandse fauna. In 2004 is een langvleugelig mannetje aangetroffen op de St. Pietersberg. De toekomst zal moeten uitwijzen of de soort zich daadwerkelijk zal vestigen in ons land.

INLEIDING

Een dag na de ontdekking van de boomkrekkel *Oecanthus pellucens* (Scopoli, 1763) bij Nijmegen (Felix & Van Kleef 2004, dit nummer) bracht de auteur ook een bezoek aan de St. Pietersberg bij Maastricht. Hoog bovenin een grashalm zat een zingend, langvleugelig mannetje van de lichtgroene sabelsprinkhaan *Metriopectera bicolor* (Philippi, 1830) (fig. 1): de eerste vondst voor Nederland.

DE WAARNEMING

De waarneming werd gedaan op 9 augustus 2004, in een zonnige rand van het Poppelmondedal. De vindplaats betreft een ruige, grazige vegetatie en grenst aan een op het zuiden geëxponeerde bosrand (fig. 2) (Amersfoortcoördinaten 175,74 314,30). De weersomstandigheden tijdens de vondst waren zomers: een onbewolkte hemel en hoge temperaturen. Intensief zoeken op de locatie zelf, elders in het dal en op de St. Pietersberg, leverde geen waarnemingen van andere exemplaren op.

Op 23 augustus werd op ongeveer dezelfde locatie in het Poppelmondedal (AC 175,7 314,2) door Floris Brekelmans een tweede waarneming van een langvleugelig mannetje van *M. bicolor* gedaan

(fig. 3). Het gaat hier zeer waarschijnlijk om hetzelfde exemplaar.

AREAAL EN VOORKOMEN

De lichtgroene sabelsprinkhaan heeft een groot verspreidingsgebied dat reikt van Midden-Europa tot op de Mongoolse en Siberische steppen. In het zuiden van de ons omringende landen is *M. bicolor* wijdverbreid en zeker niet zeldzaam. In België lijkt de soort, onder invloed van de afgelopen reeks warme zomers, bezig met een noordwaartse uitbreiding. Recent is de soort op minder dan 10 km van Maastricht waargenomen. In augustus 2004 zijn zelfs waarnemingen gedaan in de noordwestelijke provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen (www.saltabel.org). In de Duitse Eifel liggen de meest noordelijke vindplaatsen op minder dan 20 km van de Nederlandse grens (Maas et al. 2002). De komst van *M. bicolor* naar Nederland is, evenals die van de boomkrekkel, dan ook niet onverwacht (Kleukers et al. 1997).

Metriopectera bicolor staat bekend als een mobiele soort. Zowel nimfen als imago's kunnen lopend meer dan honderd meter per dag afleggen (Kindvall & Ahlén 1992). Voor de echt grote

Figuur 1

De eerste *Metrioptera bicolor* van Nederland: een langvleugelig mannetje van het Poppelmondedal. Foto René Krekels.

Figure 1

The first *Metrioptera bicolor* of the Netherlands: a long winged male of the Poppelmondedal. Photo René Krekels.

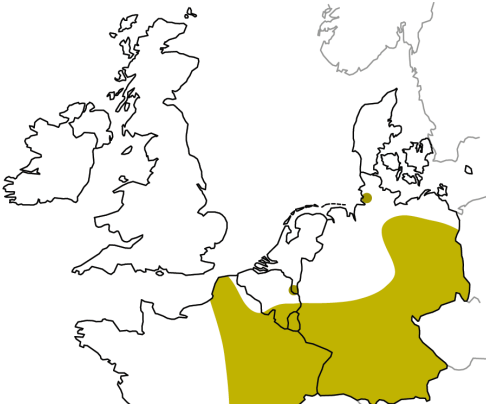

Figuur 2

Vindplaats van *Metrioptera bicolor* in het Poppelmondedal op de Sint Pietersberg. Foto Rob Felix.

Figure 2

Site where *Metrioptera bicolor* was found in the Poppelmondedal on the Sint Pietersberg. Photo Rob Felix.

Figuur 3
Verspreidingsgebied van *Metrioptera bicolor* in West-Europa. Uit Kleukers & Krekels (in druk). Copyright KNNV-Uitgeverij.

Figure 3
Distribution area of *Metrioptera bicolor* in western Europe. From Kleukers & Krekels (in press). Copyright KNNV-Uitgeverij.

afstanden is natuurlijk de macroptere vorm verantwoordelijk. Waarnemingen van losse exemplaren aan de rand van het verspreidingsgebied, hebben zonder uitzondering betrekking op langvleugelige dieren (Detzel 1998).

BIOTOOP

De lichtgroene sabelsprinkhaan is een droogte- en warmteminnende soort. Waar in Duitsland naast lichtgroene sabelsprinkhaan ook de grepelsprinkhaan *M. roesellii* (Hagenbach, 1822) en heidesabelsprinkhaan *M. brachyptera* (Linnaeus, 1761) voorkomen, bewoont *M. bicolor* altijd de warmste locaties, terwijl de twee andere soorten voor duidelijk koelere en vochtigere omstandigheden kiezen (Detzel 1998). In België komt *M. bicolor* voor in de wat voedselrijkere kalkgraslanden, op spoor- en wegbermen, in verwaarloosde weidegebieden op hellingen in ruigten (Decler 2000). Het is een sterk verticaal georiënteerde soort, die afhankelijk is van hoge grazige vegetaties, waarbij vaak de langste grashalmen als zangpost worden gebruikt (zo

Figuur 4
Op 23 augustus werd opnieuw een langvleugelig mannetje van *Metrioptera bicolor* waargenomen in het Poppelmondedal. Zeer waarschijnlijk betrof dit hetzelfde dier. Foto Floris Brekelmans.

Figure 4
On August 23 again a long winged male of *Metrioptera bicolor* was observed on the same location. This was probably the same specimen. Photo Floris Brekelmans.

ook in het onderhavige geval). *Metrioptera bicolor* ontbreekt in korte grasmaten, zoals (kalk-)graslanden met een intensief maai- of begrazingsbeheer.

VESTIGING IN NEDERLAND

Indien de lichtgroene sabelsprinkhaan zich in Nederland wil vestigen, maakt het Poppelmondedal goede kans op één van de eerste populaties. Een groot deel van het gebied is op het zuiden geëxponerd. Het beheer van het gebied is gericht op de ontwikkeling en uitbreiding van kalkgrasland, waarbij fauna nadrukkelijk van belang is. Naast verschraling van de hellingen, is langs de randen van het terrein ruimte voor ruigere, grazige vegetaties (pers. med. R. Ketelaar, Natuurmonumenten). Bij voortzet-

ting van dit beheer is vestiging van *M. bicolor* een kwestie van tijd, mits de komende zomers het toelaten natuurlijk.

LITERATUUR

- Decler, K., H. Devriese, K. Hofmans, K. Lock, B. Barenburg & D. Maes 2000. Voorlopige atlas en 'rode lijst' van de sprinkhanen en krekels van België (Insecta, Orthoptera). – Werkgroep Saltabel, Instituut voor Natuurbehoud & KBIN, Brussel.
- Detzel, P. 1998. Die Heuschrecken Baden-Württenbergs. – Ulmer, Stuttgart.
- Kindvall, O. & I. Ahlén 1992. Geometrical factors and metapopulation dynamics of the bushcricket *Metrioptera bicolor* (Orthoptera: Tettigoniidae). – Conservation Biology 6:520-529.
- Kleukers, R. & R. Krekels in druk. Veldgids sprinkhanen en krekels. – KNNV-Uitgeverij, Utrecht.
- Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Winderden 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.
- Maas, S., P. Detzel, A. Staudt 2002. Gefährdungsanalyse der Heuschrecken Deutschlands. Verbreitungsatlas, Gefährdungseinstufung und Schutzkonzepte. – Bundesamt für Naturschutz, Bonn.

SUMMARY

The two-coloured bush-cricket *Metrioptera bicolor*, first record for the Netherlands (Orthoptera: Tettigoniidae)

The first record of *Metrioptera bicolor* for the Netherlands is presented. A long winged male was found singing in a chalk grassland with high vegetation in the Poppelmondedal on the Sint Pietersberg (southernmost part of the province of Limburg). Recently the species has reached close to the Dutch border in Belgium and Germany. The northward expansion of this highly xerothermophilic species is due to a period of warm summers on a row. Whether the species will settle in the Netherlands depends on the climatic conditions.

R.P.W.H. Felix
Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV
Postbus 31070
6503 CB Nijmegen
felix@natuurbalans.nl